

1980/81:16

Tisdagen den 4 november

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Svar på fråga 1980/81:56 om ökad användning av inhemska bränslen

Anf. 1 Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Johan Olsson har frågat mig på vilket sätt jag avser att medverka till att insatserna för att stimulera till ökad användning av inhemska bränslen samt att spara energi inom näringsliv och kommuner kan fortsätta och ökas.

Energisparbidragen till omställningsåtgärder inom näringslivets processer och byggnader har enligt min uppfattning medfört stora energibesparingar, främst vad gäller användningen av olja. Den återstående besparingspotentialen inom detta område är sannolikt av betydande omfattning. Samtidigt ligger det i sakens natur att ett stöd av denna karaktär minskar i betydelse i takt med att industrin ersätter befintliga anläggningar med nya. De oljeprishöjningar som har inträffat under senare år gör också att den företagsekonomiska avkastningen har ökat för investeringar som vidtas i syfte att ersätta eller spara olja.

Avsikten har också, som bl. a. anfördes i proposition 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken, varit att stödet till denna typ av åtgärder skall trappas ned i takt med att oljebesparingspotentialen tas till vara.

Enligt de riktlinjer för energipolitiken som antogs av riksdagen tidigare i år (prop. 1979/80:170, NU 1979/80:70, rskr 1979/80:410) skall de åtgärder som hittills har vidtagits för att underlätta industrins anpassning till förändringar på energiområdet successivt ändra inriktning. Stödet till omställningsåtgärder skall i ökad utsträckning föras över till åtgärder för att genom information, utbildning eller rådgivning få näringslivet självt att ta ett ökande ansvar för att hushålla bättre med energi.

Mot den bakgrund som jag nu har skisserat har regeringen i propositionen om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20, bil. 13, s. 11)

Tisdagen den
4 november 1980

Om ökad användning av inhemska bränslen

föreslagit att statsbidrag till energibesparande åtgärder i näringslivets byggnader eller processer inte bör utgå efter utgången av år 1980. Bidrag till trädgårdsnäringsens byggnader föreslås dock kunna utgå även under första halvåret 1981.

Bidragen till energibesparande åtgärder har till följd av bl. a. stigande oljepriser delvis spelat ut sin roll. Erfarenheter av statens industriverks verksamhet med rådgivning i energifrågor visar att rådgivning är ett effektivt sätt att uppnå energibesparingar. Jag anser att detta område bör ha hög prioritet. Jag återkommer med förslag till kraftigt förstärkta åtgärder inom utbildnings- och rådgivningsområdet i den energipolitiska proposition som jag senare under detta riksmöte kommer att föreslå regeringen att lägga fram.

Jag delar Johan A. Olssons uppfattning att ett av de största problemen för den svenska ekonomin är vårt stora oljeberoende. Betydande resurser kommer, utöver vad jag nyss har nämnt, att satsas inom detta område. En proposition om stöd för åtgärder för att ersätta olja (prop. 1980/81:49) lades också fram för riksdagen i går. I propositionen sägs att syftet med det föreslagna stödet bör vara att stimulera introduktion och kommersialisering av åtgärder som snabbt kan minska oljeberoendet.

I propositionen föreslås att stödet inriktas på teknik som baseras på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Därmed avses teknik som baseras bl. a. på solenergi, torv, flis, biomassa eller kol samt teknik för framställning av syntetiska bränslen eller för energiförädling av tunga råoljor, m. m. Även vissa miljöskyddsåtgärder som är motiverade från energisynpunkt föreslås kunna stödjas. Vid stödgivningen föreslås de inhemska bränslena bli prioriterade.

Den nya stödverksamheten kommer, vid riksdagens bifall till förslagen i propositionen, att påbörjas den 1 januari 1981. I propositionen beräknas att 1 700 milj. kr. behövs för den första treårsperioden av verksamheten. Det första året beräknas att 500 milj. kr. behövs.

Min bedömning är att det nya stödet snabbt bör kunna ge betydande effekter på oljeberoendet genom en snabbare introduktion av bl. a. inhemska bränslen inom näringsliv och kommuner. Det nya stödet bör alltså ses som en betydande förstärkning av samhällets åtgärder inom detta område.

Anf. 2 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för det utförliga svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är att statens industriverk under hösten har slagit larm om att de anslag för bidragsgivning som SIND administrerar har tagit slut. Hela innevarande budgetårs anslag var alltså in-tecknade redan i slutet av augusti månad. Detta är ganska allvarligt, och därför ville jag gärna få del av energiministerns syn på övergångsproblemen i samband med att man nu ändrar riktlinjerna för stödet till energibesparande åtgärder.

Satsningen på energibesparande åtgärder och på att hitta alternativa

energikällor har varit mycket framgångsrik. Beviljade bidrag 1975–1980 är ca 1 miljard, fördelat på 8 700 projekt. Besparingen där beräknas uppgå till ungefär 1,3 miljoner ton olja per år. Det är ett gott resultat och får anses vara mycket lönsamt, och de förväntningar man har ställt på detta bidrag har faktiskt infriats. Det är förmodligen ett av de områden där det har varit mest lönsamt att satsa.

Som det anges i svaret är det en oerhört stor ekonomisk fråga att hitta möjligheter för att göra oss mera oberoende av oljan. Men satsningen på energibesparande åtgärder är väsentlig också ur andra synpunkter: Den innebär stora investeringar och skapar sysselsättning, inte minst i mindre och medelstora företag. Med hänsyn till vårt läge på industrisidan och arbetsmarknaden finns det anledning att vara uppmärksam på detta område. Det är ju svenska företag som i stor utsträckning får nytta av sådana här investeringar.

Det sägs att investeringar för energibesparing numera ofta är lönsamma. Man kan gå över till lån i stället för bidrag, och det är kanske inte så mycket att invända mot det. Men jag tror att det är väldigt angeläget att man har uppmärksamheten riktad på denna fråga även i fortsättningen. Skulle det visa sig att den omändring som nu pågår leder till stagnation gäller det att gripa in.

Jag vill också säga att det ställs stora förväntningar på energiministern och på regeringen över huvud taget när det gäller energipolitiken. Om det nu inte utgår bidrag är det mycket viktigt att man vidtar andra åtgärder, att man satsar på råd och information och verkligen uppnår det man syftar till, nämligen att industrin själv tar tag i dessa frågor i större utsträckning än tidigare. Regeringen har ett stort ansvar för energipolitiken, och det är bra vad som sägs i svaret att ytterligare förslag bereds på detta område.

Jag saknade några uppgifter i svaret, och därför vill jag till sist fråga: Kan man räkna med att övergångssvårigheterna är bemästrade, eller finns det risk för att det blir en svacka innan denna fond kommer att kunna arbeta? Hur långt in på det nya året kan det dröja innan fonden är i verksamhet? Kan man räkna med att denna stimulansverksamhet inte kommer att lida brist på resurser under mellantiden?

Anf. 3 Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill först säga att jag är helt införstådd med att man skall hålla uppmärksamheten riktad på de förhållanden som Johan Olsson nämnde. Vi hoppas att den nya inriktningen av stödet som föreslås i den proposition vi lade fram i går skall bli mer ändamålsenlig än den tidigare. Stödet utökas ju också betydligt.

Johan Olsson frågade mig om vi kunde undvika den svacka som han befarade. Jag tror det. Avsikten är att den nya fonden skall träda i kraft redan vid årsskiftet, och vi förbereder nu den administration som skall kunna ta över från den tidpunkten. Jag tror alltså inte att det skall behöva bli någon svacka i fråga om detta stöd. Jag hoppas i stället att det i enlighet med intentionerna i propositionen successivt skall kunna utökas.

Tisdagen den
4 november 1980

*Om åtgärder för
att hindra import
från Namibia*

Anf. 4 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för den senaste deklARATIONEN, och jag hoppas att det skall gå ungefär som energiministern har tänkt sig. Jag kan ändå inte underlåta att ha vissa farhågor för att starten av den här nya oljeersättningsfonden kan innebära en fördröjning, så att man kan få vänta på besked om de bidrag till projekten som det lämnats in ansökan om.

Jag skulle också vilja trycka på att det är viktigt att man försöker få till stånd en administration som snabbt tar till vara de resurser som redan finns. I industriverket har vi ju personal som sysslat med de här frågorna. Oavsett om det blir industriverket självt som svarar för den nya verksamheten eller om det ordnas på något annat sätt är det väldigt viktigt att man upprättar ett intimt samarbete med den personal som arbetat med dessa frågor och att man tar till vara de administrativa resurser som finns, så att man därmed skapar möjligheter att snabbt komma i gång.

Samtidigt vill jag framhålla att utvecklingsfonderna här kan spela en betydande roll, inte minst när det gäller att engagera mindre och medelstora företag i arbetet. I en utredning som genomförts inom SIND, statens industriverk, har konstaterats att den information och rådgivning som verket stått för när det gäller de mindre företagen har varit ett mycket lyckat grepp. Man har fått respons snabbt, och informationen har medfört att man inom den mindre företagsamheten självmant gjort betydande insatser på det här området. Det är viktigt att man tar tag i den här biten också.

Jag hoppas att energiministern verkligen följer de här frågorna med uppmärksamhet och rycker in när det går för sakt. Förväntningarna när det gäller vad som skall ske på energiområdet är ju enormt stora efter den uppmärksamhet som energifrågorna rönt inför folkomröstningen. Man väntar sig nu att frågorna skall följas upp och att detta skall leda till resultat som innebär en tryggad energiförsörjning och mindre beroende av importerade energiprodukter.

2 § Svar på fråga 1980/81:43 om åtgärder för att hindra import från Namibia

Anf. 5 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Anders Ljunggren har ställt frågan, om jag är beredd verka för en rekommendation från FN:s säkerhetsråds sida i syfte att hindra handel med namibiska varor och andra åtgärder för att hindra import av pälsverk och andra varor från Namibia.

Sverige har under en följd av år stött den resolution i vilken FN:s generalförsamling uppmanar staterna att avbryta ekonomiska förbindelser med Sydafrika avseende Namibia. I resolutionen förklaras att Namibias naturtillgångar tillhör det namibiska folket. Bl. a. fördöms utländsk exploatering av områdets mänskliga resurser och naturresurser.

Sverige har vidare under många år krävt att säkerhetsrådet skall fatta ett för alla medlemsstater bindande beslut om att avbryta handeln med

*Om åtgärder för
att hindra import
från Namibia*

Sydafrika. Så länge som Sydafrika illegalt ockuperar Namibia innebär vårt krav givetvis också avbrytande av handeln med namibiska varor.

Sedan ett par år tillbaka förhandlar FN med Sydafrika om att genomföra FN:s plan för Namibias självständighet. Samtidigt som Sydafrika systematiskt förhalat dessa förhandlingar anser uppenbarligen särskilt de större västländerna att förhandlingarna inte bör störas av nya sanktionsåtgärder.

Sverige hävdar motsatt uppfattning. Vi har under senare tid med ökad styrka framhållit att säkerhetsrådet snarast bör vidta sanktionsåtgärder.

Av det sagda framgår att regeringen helt stöder syftet med FN:s Namibiaråds dekret från 1974, vilket avser att under rådande förhållanden bl. a. förhindra handel med namibiska varor.

Sverige har sedan länge följt principen att bojkott på handelns område förutsätter bindande beslut eller rekommendationer av säkerhetsrådet. Hittills har säkerhetsrådet endast rekommenderat medlemsstaterna att inte bedriva statlig handel med Namibia. Sverige har heller inte någon sådan handel.

Anf. 6 ANDERS LJUNGGREN (c):

Herr talman! Jag är tacksam för det svar som utrikesministern gett beträffande handeln med Namibia.

Bakgrunden till frågan är självfallet Sydafrikas vägran att ge Namibia självständighet och det förtryck som man i stället i strid med internationell rätt utövar. Under senare tid har också från svenska affärsmäns sida förekommit en mycket omfattande annonsering av varor med ursprung i Namibia. Det gäller främst s. k. swakarapålsar, där råvaran i direkt strid med utrikespolitiska principer som Sverige hävdar hämtats från Namibia. De åtgärder som vidtogs 1974 av den dåvarande regeringen, när olika privata organisationer uppmärksammades på FN:s Namibiaråds dekret angående förhindrande av handel med namibiska varor, har alltså inte alls fått avsedd effekt. Pålsfabrikanterna fortsätter – det framgår tydligt – sin import av swakaraskinn. Påls handeln har snarast intensifierat ansträngningarna att sälja swakarapålsar till kunder som troligen aningslöst, till följd av brist på information, handlar med vad som från internationell rättslig synpunkt måste betecknas som stöldgoods. Mot den bakgrunden vill jag fråga utrikesministern: Vill ni ta initiativ till nya underhandlingar med företag som importerar och säljer namibiska varor i syfte att få ett definitivt stopp för verksamheten så länge den sydafrikanska ockupationen består?

Slutligen vill jag ställa en följdfråga beträffande ifrågasatt svensk uranimport från Namibia. Misstankar om sådan import har framförts såväl i svenska massmedier som av dem som kämpar för befrielse av Namibia. Såvitt jag förstår är det klarlagt att uran som importeras till Sverige från Niger och Gabon konverteras i samma anläggning i Malvézy utanför Narbonne i Frankrike där också uran från Rössinggruvan i Namibia konverteras. Enligt uppgift blandas uranet från de tre olika länderna vid konverteringen, varför namibiskt uran mycket väl kan tänkas bli använt i svenska kärnkraftverk. Mot den bakgrunden vill jag fråga utrikesministern, samtidigt som jag tackar

*Om åtgärder för
att hindra import
från Namibia*

för svaret, om han otvetydigt kan försäkra att uran från Namibia inte importerats till Sverige.

Anf. 7 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Här handlar det ju om i vilken utsträckning svenskt näringsliv är berett att stödja den svenska utrikespolitiken genom att avstå från handel och andra relationer med Sydafrika och i stället välja att intensifiera kontakterna med resten av Afrika, som ju också erbjuder en stor marknad.

Jag tror att man från näringslivets sida känner regeringens ståndpunkt. Samtidigt är det alldeles klart att vi inte har några medel till vårt förfogande, och vill egentligen inte heller ha det, som innebär att vi kan förbjuda svenska företag att bedriva handel med länder vilkas politiska regim vi inte gillar. Vi håller på principen att handelsbojkotter skall beslutas av FN:s säkerhetsråd. Detta gäller självfallet alla typer av varor.

Beträffande den speciella frågan om uranimporten förhåller det sig, som Anders Ljunggren vet, så att det i det avtal som vi har med det franska företaget som upparbetar uran som bryts i två andra afrikanska stater står att Sverige inte vill att något namibiskt uran skall ingå i leveranserna. Vi har inga möjligheter att gå längre än så. Inte heller har vi någon anledning att tro att det franska företaget försöker lura på Sverige uran från Namibia.

Anf. 8 ANDERS LJUNGGREN (c):

Herr talman! Jag noterar att utrikesministern har samma uppfattning som jag i grundfrågan, nämligen att handel inte bör förekomma, men att det ankommer på det svenska näringslivet självt att bestämma om det skall importera varor från Namibia eller ej.

Jag kan inte vara helt nöjd med svaret. Jag tycker att svenska myndigheter, på regeringens initiativ, på nytt borde ta upp underhandlingar med importörer och försäljare, exempelvis när det gäller swakarapälsar, för att försöka förmå dem att frivilligt avstå från handel.

När det gäller uranimporten bestred inte utrikesministern uppgifterna att vi importerar från Niger och Gabon, varefter uranet konverteras i samma anläggning i Frankrike som också konverterar uran från Namibia. Jag kan inte anse att en svensk deklaration där det sägs att man inte vill ha namibiskt uran till Sverige är till fyllest. Vi måste ha garantier som gör att vi otvetydigt kan slå fast att ingen uranimport från Namibia förekommer.

Anf. 9 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Som jag har sagt åtskilliga gånger – jag tänker då inte bara på den här debatten utan på andra sammanhang – känner näringslivet till den svenska regeringens hållning. Vi har ju f. ö. inte bara rekommenderat svenska företag att avstå från att utvidga sin verksamhet i Sydafrika utan vi har också en lag som förbjuder nyinvesteringar. Därutöver verkar vi aktivt för införande av globala sanktioner genom beslut i FN:s säkerhetsråd.

Vad sedan gäller uranfrågan är det riktigt att upparbetning sker i en

anläggning som även upparbetar uran som kan komma från Namibia. Men det avgörande är att vi av politiska skäl har deklarerat från svensk sida och skrivit in i avtal att vi inte vill ha något uran från Namibia. Och liksom när det gäller andra avtal med andra företag eller andra nationer utgår vi från att vad som står i detta avtal respekteras.

Jag tror att det vore till fördel för den här saken om man inte från svensk sida spädde på de ogrundade misstankar som kan finnas om att vi faktiskt skulle importera uran från Namibia.

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

*Om ersättningen
för viltskadad
gröda*

3 § Svar på fråga 1980/81:45 om ersättningen för viltskadad gröda

Anf. 10 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag uppmärksammat effekterna av de nya reglerna om ersättning vid vissa viltskador och vilka åtgärder som regeringen i så fall ämnar vidtaga.

Genom den förordning om ersättning vid viltskador som trädde i kraft den 1 juli 1980 skapades ett nytt ersättningsystem för viltskador. Tidigare gällde bl. a. att jordbruk med större areal än 60 ha odlad jord i allmänhet inte fick någon ersättning. Denna gräns borttogs i den nya förordningen. Den tidigare gällande självrisken, som under många år varit 200 kr., slopades. Med hänsyn till den nu allmänt accepterade principen – att var och en får anses vara skyldig att tåla ett visst mått av intrång och olägenheter till följd av förekomsten av vilt – skapades ett system där självrisken i stället var proportionell mot storleken och bärkraften på jordbruket i fråga. Ett större jordbruk skall få bära en, i kronor räknat, större självrisk än ett mindre jordbruk. Självrisken är f. n. 2 % av ett för hela jordbruksföretaget beräknat normskördevärde.

De nya reglerna medför att många lantbrukare i dag har en större självrisk än tidigare. Detta bör dock ses mot bakgrund av den tidigare låga självrisken och att arealgränsen nu är slopad.

Jag har självfallet uppmärksammat de problem som sammanhänger med införandet av det nya systemet och jag följer noga utvecklingen. Skördesituationen i landet har ju denna höst varit särskilt besvärlig, vilket bidragit till att öka viltskadorna.

Innan några förändringar vidtas bör en utvärdering av årets viltskador och av ersättningsbestämmelsernas tillämpning göras. Detta kan ske under våren 1981. Inom jordbruksdepartementet förbereds ett uppdrag till naturvårdsverket i denna fråga. Skulle det vid denna utvärdering visa sig att det nya systemet inte fungerar på ett tillfredsställande sätt är jag beredd att föreslå förändringar i systemet till nästa år.

Anf. 11 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret, som ju låter positivt.

Från den 1 juli gäller nya regler för viltskadeersättning till lantbrukarna.

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

Om ersättningen för viltskadad gröda

När beslutet fattades var alla parter överens om att grundsälvriskan skulle höjas, men bestämmelsen att till denna skall läggas en sälvrisk motsvarande 2 % på hela skördevärdet har visat sig drabba många lantbrukare mycket hårt. Jag vill ge några exempel.

Arrendator nr 1 i Örebro län med 61 ha åker säger: Årets havreskörd ser lovande ut och beräknas till 4 200 kg/ha. Vid en beräknad skada på 20 % åtgår ca 3,6 ha för att täcka sälvriskan. Alla år är ju inte rekordår, och vid en skörd på 3 000 kg går det åt en areal på 5 ha. Han får alltså bjuda älgarna på 10 tunnland havre innan han får någon ersättning alls.

Arrendator nr 2, Östergötland, 50 ha, beräknade skador i år 5 300 kr., beräknad sälvrisk i år 3 000 kr. – en höjning från föregående år med 2 800 kr.

Bonde nr 3, Småland, 22 ha, varav vall 10 ha. Hans sälvrisk blev 900 kr., motsvarande över 1 000 kg havre.

Det kan inte vara rimligt att lantbrukarna själva skall stå för kostnader av denna storlek.

Det kan inte vara rimligt att den allmänna sälvriskan skall beräknas på företagets hela areal, och det är särskilt orimligt att vall och träda skall tas med i beräkningen.

Det är inte rimligt att tala om att jordbruket skall eller kan anpassa sin produktion efter älgförekomsten. Det är ju tvärtom så att i älgrika trakter är havren ofta den bästa grödan, ja den är direkt nödvändig för gårdar med djur, och det har de flesta gårdarna i skogsområdena.

Många arrendatorer som arrenderar av domänverket eller skogsbolag har mycket älg på och kring gården, har marker som bäst passar för havre, har ingen jakträtt och mycket små möjligheter att få arrendet sänkt. De drabbas särskilt hårt av de nya bestämmelserna.

Jag anser att riksdagen fattade ett felaktigt beslut i våras, att det beslutet måste ändras och att vi bör knyta sälvriskan antingen till den skadade arealen eller enbart till de skadekänsliga grödorna.

Men det finns fler saker än sälvriskan som inte är bra i den nya lagen. Bl. a. krävs att enskilda lantbrukare skall ha vidtagit "rimliga åtgärder" för att få skadeersättning. Men tolkningen av vad som menas med rimliga åtgärder är oklar. Härdraget kan det innebära att man skall hägna skadedrabbade områden eller t. o. m. använda gasolkanoner, som någon har förslagit. Därför skulle jag vilja ställa en följdfråga till jordbruksministern i detta sammanhang:

Hur ser jordbruksministern på tolkningen av orden rimliga åtgärder?

Anf. 12 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! I förordningens tredje paragraf sägs att ersättning inte lämnas om den skadelidande har underlåtit att vidta rimliga åtgärder för att förebygga sådan här skada. Det har varit en debatt om detta. Man har tolkat det på olika sätt. I en jaktidskrift har det t. o. m. påståtts att om man inte vidtar en hel mängd viltskrämmande åtgärder, blir man utan ersättning oavsett skadans omfattning.

Till det skulle jag först vilja säga att naturvårdsverkets nuvarande anvisningar för tillämpningen endast är preliminära. Enligt vad jag har erfarit kommer naturvårdsverket snart att utfärda definitiva kompletta föreskrifter i ämnet.

På Anna Wohlin-Anderssons fråga hur jag tolkar uttrycket rimliga åtgärder skulle jag vilja svara att bestämmelsen, som jag har citerat, om att den skadelidande inte får ha underlåtit att vidta rimliga förebyggande åtgärder, inte är någon ny paragraf. Den fanns redan i den före den 1 juli 1980 gällande kungörelsen om älgavgift. Bestämmelsen har nu liksom tidigare syftet att stimulera den som riskerar att drabbas av skador att vidta de åtgärder som kan anses rimliga för att begränsa skadans omfattning. Men jag vill säga att jag ställer mig ytterligt tveksam till de s. k. skrämselförbuderna, eftersom de ofta har en begränsad eller liten förebyggande effekt. Att ställa orimliga krav på den enskilde lantbrukaren har självfallet aldrig varit avsikten med den här bestämmelsen.

*Om delningen av
telefonkatalogen
för Östergötlands
län*

Anf. 13 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för det här beskedet, som jag tycker är klarläggande.

När man ser över den nya viltskadelagen, bör man i stort sett mönstra ut orden "rimliga åtgärder" och i stället gå in för att låta gode männen vid uppenbara missbruksfall avstyrka ersättningsansökan.

När det gäller skadeersättningen så håller LRF just nu på med att samla in material om hur systemet verkat ute på fältet i höst. Man räknar med att det arbetet skall vara klart i mitten av november. Om vi sedan beräknar några månaders tid för utvärdering av materialet, finns det ändå gott om tid att vidta ändringar i skadeersättningssystemet till nästa skördeäsong.

Det allra mest positiva i jordbruksministerns svar tycker jag är att han också är inne på linjen att en ändring kan vidtas till nästa år.

4 § Svar på fråga 1980/81:46 om delningen av telefonkatalogen för Östergötlands län

Anf. 14 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har med hänvisning till televerkets planer att genomföra en delning av telefonkatalogen i vissa län frågat mig hur jag ser på dessa televerkets planer i förhållande till de uttalanden som trafikutskottet och riksdagen gjort i detta ämne.

Inom de ramar som riksdagen dragit upp för de affärsdrivande verken är det televerket som beslutar om utformningen av telefonkatalogen. Några skäl att ändra denna ordning kan jag inte finna.

Däremot delar jag trafikutskottets uppfattning att televerket vid sina överväganden om ändringar i telefonkatalogens indelning i största möjliga utsträckning bör ta hänsyn till synpunkter och önskemål som förs fram från regionala myndigheter. Televerket måste också ta hänsyn till kundernas

Tisdagen den
4 november 1980

*Om delningen av
telefonkatalogen
för Östergötlands
län*

önskemål och ekonomiska faktorer. Det är därför nödvändigt för televerket att göra en avvägning mellan olika intressen när man bestämmer hur telefonkatalogerna skall se ut i framtiden.

För att få in de regionala synpunkterna kommer televerket under hösten att på det lokala planet diskutera indelningen i olika katalogdelar med kommuner, landsting och länsstyrelser.

Anf. 15 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Adelson för svaret, även om jag får lov att säga att statsrådet i sina försök att hålla med såväl trafikskottet som de regionala myndigheterna, kunderna och televerket, egentligen inte säger någonting alls.

Jag har ställt min fråga av två skäl: dels vill vi inte ha någon delning av telefonkatalogen i Östergötland, dels vill jag höra statsrådets syn på om – och i så fall i vilken utsträckning – statliga verk skall ta hänsyn till regionala önskemål.

Nu säger statsrådet i sitt svar: "För att få in de regionala synpunkterna kommer televerket under hösten att --- diskutera indelningen i olika katalogdelar med kommuner, landsting och länsstyrelser." Men det är ju precis det som har skett i Östergötland. Länsstyrelsen har då kraftigt protesterat mot en delning av katalogen i skrivelser till både televerket och regeringen. Trots detta genomfördes delningen.

Med anledning av en fempartimotion har sedan trafikskottet och riksdagen lovat att televerket skulle ta hänsyn till vad de regionala myndigheterna sade, men ändå tänker man tydligen fortsätta med att ha två delar av katalogen. Därför ställde jag min fråga till kommunikationsministern. Statsrådet svarar att televerket först skall fråga de regionala myndigheterna – och då är vi ju tillbaka vid utgångspunkten!

Sedan säger statsrådet att televerket skall ta hänsyn till kundernas önskemål. Enligt den undersökning som televerket gjorde 1979, när 300 personer blev tillfrågade, kom det fram att varannan person hade använt den andra delen av katalogen, att över 50 % var negativt inställda till att få endast en katalogdel och att hälften av dessa var starkt negativa.

Statsrådet säger att televerket också skall ta ekonomiska hänsyn. Men siffror från 1979 visar att det, om man delar katalogen i två delar och ger varje abonnent båda delarna gratis, blir 0,6 milj. kr. dyrare än att ha bara en katalog. Kostnadsbesparingar blir det först om abonnenterna får en katalogdel och betalar för den andra delen. Det är den åtgärden som man har aviserat till 1981, och det är den som vi är starkt kritiska till i Östergötland.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga kommunikationsministern: Vilka åtgärder skall vi vidta i Östergötland för att slippa få televerkets konkret utarbetade planer på en fortsatt delning av vår telefonkatalog genomförda?

Anf. 16 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag vill ge Anna Wohlin-Andersson ett tips. Det finns en sak för vilken man kan köpa nästan allting här i världen: det är pengar. Utan pengar är det faktiskt ganska svårt. Televerket har inget intresse av att bråka eller att irritera någon. Televerket har däremot intresse av att katalogutgivningen blir så billig som möjligt.

Om man nu trycker katalogerna stora, tjocka och feta och delar ut dem gratis till alla abonnenter, kommer detta att slutligen drabba teleavgifterna i stället. Trycker man dem i litet mindre omfattande delar, blir det lägre teleavgifter, men de som behöver ha hela katalogen kan i och för sig alltid skaffa sig den.

Jag är övertygad om att länsstyrelsen har starkt motsatt sig en delning av katalogen – mig veterligt kostar det inte länsstyrelsen ett enda öre att göra det uttalandet. Det är också min erfarenhet att statliga verk och myndigheter som ser en möjlighet att slippa undan utgifter så att de inte får ett öres kostnad är pigga på att lägga motsvarande utgifter på andra statliga verk och myndigheter. Uttalandet förvånar mig därför inte ett spår. Det förvånar mig inte heller ett spår att alla andra regionala myndigheter, som inte har det minsta kostnadsansvar, har exakt samma inställning.

Men de som till syvende og sist skall betala detta är televerkets kunder. Därför skall televerket göra en avvägning mellan å ena sidan vad detta innebär i fråga om kostnader och å andra sidan hur många kunder som behöver hela katalogen. Televerket kan göra fel, och vi kan ha fel. Vem som har fel vet jag inte. Men om ni verkligen vill detta, så ta en överläggning med televerket om vad det innebär i fråga om extra kostnader för televerket att trycka hela katalogen. Säg därvid att abonnenterna är beredda att betala ett extra anslag. Det kommer då alldeles säkert att ordna sig. Om önskemålet hos abonnenterna i Östergötland i detta avseende är så starkt, är de naturligtvis också beredda att betala de kronor det gäller; det är trots allt inte fråga om några himmelshöga belopp.

Anf. 17 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Enligt de undersökningar som gjordes 1979 var kostnadsbesparingarna för televerket ytterst marginella. Regeringen och riksdagen har en gång sagt att Linköping och Norrköping tillsammans skall utgöra ett primärt centrum. Man kan ha vilken uppfattning som helst om ortsklassificeringen, men det kan inte vara riktigt att då ha en katalog vars gräns går precis mitt emellan dessa båda städer, som tillsammans skall utgöra ett primärt centrum.

Nej, tyvärr är det nog så att televerket gör precis som SJ gjort många gånger. Man försämrar servicen genom att endast skicka ut en katalogdel. De abonnenter som så vill får beställa den andra delen. Eftersom inte så många människor gör det utan hellre ringer nummerbyrån, tar man det till intäkt för att den andra delen inte behövs och säger att det inte finns något starkt regionalt önskemål.

Jag är rädd för att denna negativa utveckling blir säkrare nu efter

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

*Om delningen av
telefonkatalogen
för Östergötlands
län*

*Om delningen av
telefonkatalogen
för Östergötlands
län*

statsrådets svar i dag. Jag förstår att man måste ta ekonomiska hänsyn, men jag tror att det är ytterst marginella summor det är fråga om, i varje fall enligt de undersökningar som gjordes 1979.

Anf. 18 Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har otur. Televerket är ett välskött verk. Vi har den lägsta teletaxan av alla industrialiserade länder. Vi har ett stort land med en geografi som verkar mot televerket. Det är ett verk som är mycket effektivt och mycket bra ekonomiskt skött. Televerket tar emot nummerförfrågningar, vilka kostar 3 eller 4 kr. per samtal att expediera. Ingen skall få mig att tro annat än att televerket hellre skulle tillhandahålla den andra katalogdelen, om det verkligen vore en stor efterfrågan. I själva verket är efterfrågan inte så förfärligt stor. Det står i dag varje människa fritt att rekvidrera katalogen, och det tycker jag är bra.

Men om det nu är ett så starkt önskemål i regionen, ta då en överläggning med televerket och säg att ni är beredda att betala den extra kostnad som detta skulle medföra i stället för att det skall slås ut på alla abonnenter. Glöm inte att vi förutom Östergötland har ett antal andra län här i landet, där det kan komma att ställas motsvarande krav med motsvarande kostnadsökningar. Det är det som är problemet. Men vill man lokalt betala tycker jag att det är självklart att man skall få göra det. Jag skall tala med televerket om detta, så att varenda abonnent i hela Östergötland även får den andra katalogdelen, eftersom det tydligen är så stark efterfrågan.

Anf. 19 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill säga till statsrådet Adelsonn att jag är övertygad om att det här problemet kommer att uppstå även i andra delar av Sverige. Det är också av det skälet som jag har ställt min fråga. Det har nämligen aviserats att motsvarande delning kommer att ske även i andra län. Då framkommer önskemålet att man gärna vill ha en sammanhållen katalog för länen. Jag tror att det är bra om televerket tar fram mycket konkreta analyser av vad det skulle kosta att ge abonnenterna en sammanhållen telefonkatalog. Jag tror också att det är bra om vi då på länsstyrelsen i Östergötland kan få medel till att betala mellanskillnaden.

Anf. 20 Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Ånyo skall skattebetalarna bidra med beloppet. Skulle det inte vara skäl att de som är så angelägna om den sammanhållna katalogen betalade merkostnaden, i stället för att riksdagen och de som ringer skall anslå medlen. Vi måste inse att det inte finns någon kassa som vi kan ösa pengar ur. Det är fråga om människornas pengar. Finns det ett starkt krav hos människorna, så låt då dem som har detta krav betala för en katalog! Det har de råd med, och det har man råd med i hela landet. Men begär inte att staten skall gå emellan för att televerket skall kunna trycka upp jättelika kataloger där det inte behövs.

Anf. 21 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Några jättelika kataloger är det inte fråga om. Den sammanhållna katalogen för Norrköping och Linköping var betydligt mindre än en av Stockholmsdelarna är.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har flera gånger sagt att det vore lämpligt att länsstyrelserna hade en liten pott med pengar att ta av för sådana här ändamål. *Då skulle man inte behöva lägga på statliga verk uppgifter som de kanske inte anser sig ha råd med därför att ett genomförande skulle kosta några kronor mer än vad fallet blir om man genomför en rationalisering.*

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

*Om planerad
automatisering
av SMHI:s väder-
observationer*

5 § Svar på fråga 1980/81:60 om planerad automatisering av SMHI:s väderobservationer

Anf. 22 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig om jag avser att säga nej till förslaget att ersätta de nuvarande väderobservatörerna med automater.

SMHI begär i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 medel för att påbörja en teknisk upprustning av vädertjänsten. Även SMHI-utredningen, som nyligen har överlämnat sitt betänkande till mig, tar upp frågan om hur vädertjänsten skall utformas i framtiden. Betänkandet remissbehandlas f. n., och en proposition kommer att överlämnas till riksdagen till våren.

Frågan om det framtida observationsnätet bereds således f. n. Jag kan därför inte nu ta ställning till Carl-Henrik Hermanssons fråga.

Anf. 23 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Min fråga har föranletts av den oro som finns ute bland väderobservatörerna för att en hel del jobb skall försvinna, bl. a. ute i glesbygderna, och för att vädertjänsten skall försämrats. Det lär f. n. finnas ca 180 väderobservatörer runt om i landet. Många av dessa spelar en vidare roll på sin ort än att vara enbart väderobservatörer. I skärgården och i fjällen spelar de en viktig roll som räddningstjänst och för att ge nödvändig hjälp i andra avseenden åt människor. Jag har egna erfarenheter av den stora betydelse som sådana insatser har. En nedläggning av de manuellt skötta väderstationerna skulle i vissa fall innebära att inga människor längre bor på dessa platser. Det kan ibland vara det enda fasta jobbet som finns i en glesbygd.

På grund av olika omständigheter – nedläggning av bemannade fyrplatser, ändrade överenskommelser med flygvapnet etc. – har viss nedskärning av antalet väderobservatörer redan skett. Ett antal s. k. timobservatörer hotas nu med avsked. Enligt den framlagda s. k. PROMIS-utredningen skall endast 90 bemannade väderstationer finnas kvar efter en tioårsperiod. Samtidigt skall 300 automatstationer sättas upp. Det är lätt att förstå att väderobservatörerna sammankopplar dessa bågge tendenser – halveringen av antalet bemannade väderstationer och uppsättandet av ett antal väder-

Tisdagen den
4 november 1980

*Om planerad
automatisering
av SMHI:s väder-
observationer*

automater.

Jag kan inte uttala mig med sakkunskap om de meteorologiska aspekterna på dessa förändringar. Diskussionen tycks framför allt gälla behovet av s. k. korta prognoser och hur sådana bäst skall åstadkommas. Men vad jag tror mig veta är att om de planerade indragningarna av bemannade väderstationer – jämfört med nuläget 90 stycken sysselsättande närmare 180 personer – kommer att drabba glesbygden, är det en skadlig politik man genomför. Både sysselsättningspolitiskt och regionalpolitiskt skulle det vara vettlöst.

Jag har naturligtvis förståelse för att kommunikationsministern inte på detta stadium, när betänkandet från SMHI remissbehandlas, kan ta ställning i detalj till frågan. Men om jag i stället formulerar min fråga så här, tror jag att kommunikationsministern har möjlighet och rättighet att svara på den: Är kommunikationsministern beredd att under den fortsatta handläggningen av denna fråga se till att glesbygden inte drabbas, och är kommunikationsministern också beredd att beakta de synpunkter som har framförts av väderobservatorerna?

Anf. 24 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Herr Hermansson är ju inte för inte känd för att kunna ställa exakt samma fråga på två olika sätt. Det är klart att om jag nu sade att jag är beredd att tillse att glesbygden inte drabbas, att jag tar hänsyn till väderobservatorerna, har jag intagit en entydig ståndpunkt i frågan.

Jag kan inte ge ett klart ja eller nej som svar, men jag kan säga så mycket att jag har diskuterat med väderobservatorerna när de varit på departementet och att jag har förståelse för de här synpunkterna liksom för glesbygdsp Problemen över huvud taget. I frågor som gäller nedläggning av en vägstation, en flygplats eller något sådant kan en hel by stå och falla med en sådan arbetsplats. Det gäller skola, butik och mycket annat. Det är fakta som alltid måste vara med när vi fattar beslut av det här slaget, och det skall de naturligtvis också vara i detta fall. Det får inte bara vara tekniken som spelar in, utan även regionalpolitiken skall vara med vid en bedömning.

Herr Hermansson kanske inte tycker att detta är ett fullödigt svar, men så långt som jag här redovisat vill jag i alla fall gå redan i dag.

Anf. 25 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker i varje fall att det var bra synpunkter herr Adelsohn framförde i sitt andra inlägg, för det är just detta det gäller. Den fråga vi diskuterar har nämligen en mängd olika aspekter, inte bara meteorologiska utan också regionalpolitiska, sysselsättningspolitiska, ekonomiska och sociala.

När jag försökt studera PROMIS-utredningen har jag observerat att den förutsätter en decentralisering av den meteorologiska verksamheten. Det tycker jag är en riktig tanke. Men vad väderobservatorerna fruktar och vad som bl. a. också föranlett en uppvaktning hos kommunikationsministern är att glesbygden skulle drabbas av de föreslagna förändringarna. Nu är det möjligt att utredarna själva har den meningen att det framför allt är

stationerna i glesbygden som bör vara kvar. Det finns inget konkret och exakt utsagt på den punkten i utredningen. Men vad som fordras här är en klar och entydig försäkran från statsmakterna att detta skall vara riktlinjen för den fortsatta handläggningen. Jag tillåter mig att tolka vad herr Adelson här sade som en sådan försäkran från kommunikationsministerns sida.

Det anförs i PROMIS-utredningen att de 300 väderautomater som man vill konstruera och ställa ut skulle svara mot andra behov än de bemannade väderstationerna. Jag har inte kompetens att bedöma detta, men även om det här skulle vara riktigt är det svårt att förstå varför en halvering av antalet bemannade väderstationer skall göras – att nedskärningen görs så långt som från 180 till 90 stationer. Har vi verkligen f. n. ett så fruktansvärt tätt stationsnät att varannan station utan vidare kan tas bort och samma väderservice ändå kan klaras? Det är på den punkten man har skäl att vara utomordentligt undrande.

Bara en synpunkt till. Väderobservatörerna har själva lagt fram ett förslag som de kallar BAMSE – det är modernt att förkorta allting nu. Det betyder bemannade stationer med automatisk överföring av meteorologiska data från synoptiska observationer och extra väderuppföljning. Det är litet långt, men det kan alltså förkortas till BAMSE. Jag hoppas att kommunikationsministern är beredd att ta hänsyn också till detta förslag under det fortsatta arbetet.

6 § Svar på fråga 1980/81:54 om bibehållande av Roslagsbanan

Anf. 26 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om på vilket sätt regeringen kommer att agera dels för att bidra till att en opartisk utredning klarlägger Roslagsbanans resp. tunnelbanans verkliga kostnader, dels för att Roslagsbanan behålls och rustas upp.

Det är Stockholms läns landsting som beslutar om tunnelbanan och Roslagsbanan.

Jag vill erinra om att om landstinget bestämmer sig för en förlängd tunnelbana åligger det statens vägverk att pröva i vilken utsträckning som tunnelbaneprojektet är statsbidragsberättigat. Vidare vill jag peka på att riksdagen med anledning av den trafikpolitiska propositionen uttalat att statsbidrag även skall lämnas för ombyggnad av spårtrafikanläggningar utan krav på planskilda korsningar och egen banvall. En utredning för att ta fram ett nytt statsbidragssystem har därför tillsatts. Förslag väntas i vår.

Anf. 27 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Ulf Adelson för svaret på min fråga.

Kampen för Roslagsbanans bevarande har nu pågått i drygt ett decennium. Alla som bor längs Roslagsbanan, alla som satt sig in i frågan, vill inte bara att banan skall finnas kvar, utan de vill också att den skall rustas upp i sin helhet. Motståndet mot Roslagsbanan finns huvudsakligen hos ett antal prestigefyll-

da "mandarinpratare" i Stockholms läns landsting.

Efter att ha läst Ulf Adelsons uttalande i pressen och efter att ha begrundat protokollen från Stockholms läns landstings debatter i frågan trodde jag, herr talman, att kommunikationsministern skulle vara mer positiv än vad som uppenbarligen är fallet. Jag vet att det är landstinget som fattar beslut om tunnelbanan och Roslagsbanan. Jag vet också att en utredning är tillsatt - den som Ulf Adelson hänvisar till i svaret. Jag har utredningsdirektiven här i handen. Det är naturligtvis bra att den utredningen någon gång i vår kommer att lägga fram förslag, som förhoppningsvis kommer att innebära bättre villkor för kollektivtrafiken.

Men, herr talman, Ulf Adelson kan inte vara omedveten om att det brådskar. Det är på måndag som man skall gå till beslut i landstinget. Jag hade sett det som positivt, om kommunikationsministern hade tagit fasta på min fråga om en opartisk utredning med uppgift att klarlägga Roslagsbanans resp. T-banans verkliga kostnader. Den frågan har kommunikationsministern över huvud taget inte besvarat. Jag vet att t. o. m. vägverkets chef anser att just Roslagsbanealternativet är otillfredsställande utrett och att han skulle vara positiv till att en sådan utredning kom till stånd. Där skulle alltså kommunikationsministern kunna ge klartecken. Det har han inte gjort, och därför får jag upprepa den frågan.

Sedan till min andra fråga, den om hur regeringen kommer att agera för att Roslagsbanan behålls. Bo Turesson har ju aviserat att det kommer att bli lättare att få statsbidrag till spårtrafikanläggningar utan planskilda korsningar, men vad som vore välgörande att få besked om av Ulf Adelson här i dag är om utredningen rentav kommer att innebära att förutsättningarna helt och hållet förändras för Roslagsbanans upprustning och bevarande.

Anf. 28 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Eva Hjelmströms senaste fråga är mycket lätt att besvara. Svaret stämmer med riksdagens beslut och trafikutskottets uttalande. Bo Turesson skall lägga fram ett förslag enligt vilket man också skall få rätt att rusta upp befintlig anläggning som inte har planskilda korsningar, och det är det alltså fråga om för Roslagsbanan. I dag får man inte statsbidrag för sådan upprustning. Det är meningen att utredaren skall framlägga förslag om att statsbidrag skall kunna utgå, och jag kommer själv att lägga fram ett sådant förslag. Sedan hoppas jag att det skall vinna regeringens och riksdagens godkännande. I den delen blir alltså förutsättningarna bättre.

Rent formellt, Eva Hjelmström, är regeringen över huvud taget inte inkopplad på frågan om Roslagsbanan, inte f. n. i varje fall. Den avgörs i första rummet av Stockholms läns landsting. Om det därefter blir fråga om statsbidrag är det vägverket som har regeringens och riksdagens uppdrag att fördela de medlen, i allmänhet tillsammans med länsstyrelserna. Skulle de inte komma överens eller skulle beslutet överklagas, är ärendet en regeringsfråga, men till dess är det inte det.

Om regeringen nu skulle ta sig före att ingripa är frågan, om inte konstitutionsutskottet - med all rätt - skulle pricka regeringen. Detta hindrar

naturligtvis inte att jag som statsråd har en ståndpunkt i frågan, men regeringen är förhindrad att ingripa.

Vad Eva Hjelmström säger om vägverket är riktigt. Jag blev förvånad när jag hörde att Roslagsbanealternativet inte var tekniskt utrett – det har man alltså inte brytt sig om att göra. Det är riktigt att vägverket har uttryckt att det här borde ses över – det har generaldirektören sagt. Men jag har utgått ifrån som självklart att statens vägverk inte kommer att betala ut ett öre i statsbidrag innan man har gjort en sådan undersökning – här gäller det ju hundratals miljoner kronor av statsmedel!

I dag fick jag ett tips från ett företag om ett annat sätt att bygga en anslutning till Roslagsbanan, som skulle göra det alternativet betydligt billigare. Jag skall få det föredraget för mig, på torsdag, som jag hoppas.

Jag följer alltså noga utvecklingen, men några formella regeringsbeslut kan f. n. inte fattas.

Anf. 29 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det senaste beskedet från Ulf Adelson var betydligt mer klarläggande än det första. Men eftersom det just gäller hundratals miljoner kronor ur statskassan borde det också, tycker jag, vara av intresse för riksdag och regering att man verkligen får till stånd en opartisk utredning om kostnaderna för Roslagsbanealternativet.

Det finns en risk med en bevarad Roslagsbana som jag tycker mig skymta i det Ulf Adelson säger: Det får inte bli så att man låter Roslagsbanan pinna på utan upprustning samtidigt som man vägrar T-banan statsbidrag. Det är att skapa falska motsättningar mellan olika kollektivtrafikmedel. Men huvudsaken är trots allt att Roslagsbanan bibehålls och rustas upp, och om jag fattade Ulf Adelsons senaste inlägg rätt så kommer det sannolikt också att bli fallet, trots motståndet i landstinget.

7 § Svar på fråga 1980/81:55 om utbildningen av lokförare

Anf. 30 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig om jag anser att det finns anledning pröva möjligheterna att utöka den praktiska utbildningen för blivande lokförare.

Enligt de ramar som riksdagen dragit upp för statens affärsdrivande verk är det verken som självständigt beslutar om omfattning och inriktning av utbildningen. Detta gäller självfallet även för SJ:s utbildning av lokförare. Några skäl att ändra denna ordning kan jag inte finna.

Anf. 31 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag får tacka kommunikationsminister Adelson för svaret på min fråga. Det är ju en kortfattad lektion i konstitutionella frågor.

Låt mig för ministern berätta om bakgrunden till min fråga. Det var ett reportage i Östgöta Correspondenten kring en lokförares 40-åriga arbetsin-

sats och erfarenheter – en stimulerande läsning om arbetsglädje och yrkesstolthet. Givetvis framhölls också påfrestningar och arbetsmiljöproblem som varit uttalade och som så sakteliga minskat, varpå nya hade uppstått: Ökade krav på hastighet, snävare tidsmarginaler och längre pass mellan uppehållen har säkert ökat kraven på lokföraren. Bl. a. påminde man om lokföraren som turlistetidsarbetande.

Ifrågavarande lokförare hör till dem som ställt upp som handledare i loket för lokförare under utbildning. Vid jämförelser mellan utbildningen av lokförare för tre fyra decennier sedan och den som ges i dag står klart att dagens teoretiska utbildning är betydligt mer omfattande och gedigen än den som gavs tidigare. Däremot skulle man önska att den rent praktiska utbildningen ökade, så att längre tid ägnades åt det praktiska arbetet, så att eleverna finge pröva sina teoretiska kunskaper. Som jämförelse kan nämnas att man tidigare hade att tjänstgöra som biträdesåkare eller biträdesförare, som det också kallades, under många år innan man släpptes ut som lokförare.

En längre praktiktid skulle ju kunna ge en elev bättre kunskap om hur han eller hon t. ex. klarar en lokförares oregelbundna arbetstider. Av stort intresse i ett sådant sammanhang är rapporten från laboratoriet för klinisk stressforskning beträffande undersökningen av effekterna av oregelbundna arbetstider hos lokförare. Facktidningen Statsanställd har i ett par artiklar redogjort för det materialet.

Det konstateras i rapporten att lokförarna är en grupp med mycket positiv inställning till arbetsuppgifterna, detta trots att arbetstiderna är besvärliga och att den fysiska arbetsmiljön ofta är bullrig med kraftiga vibrationer och av och till ett påfrestande klimat.

Lokförarna är alltså turlistetidsarbetande. Ökningen av sömn- och vakenhetsstörningar är ett välkänt fenomen hos sådana arbetstagare, säger forskarna. Det finns dock stora skillnader mellan individer. En ökad praktisk utbildning skulle ge lokförareleven bättre möjligheter att pröva sina förutsättningar.

Även om departementet inte kan gå direkt in i utbildningen, skulle jag ändå vara intresserad av att få veta av kommunikationsministern hur man på departementet håller sig underrättad om sådana här forskningsprojekt, som har väldigt stor betydelse för personalutbildningen och därmed för verkets funktion. Departementet såväl som riksdagen har väl i alla fall ett ansvar även för den här delen. Vi får t. ex. SJ:s verksamhetsberättelse – den kom i våra fack i dag – och det är väl meningen att vi skall läsa den och känna ett ansvar också för sådana här saker.

Anf. 32 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Utbildningen inom statens järnvägar följs kontinuerligt av departementet, och vi har naturligtvis också under hand fortlöpande kontakter med SJ.

De nya lokförare som nu utbildas fyller med bred marginal alla uppställda fordringar. De uppföljningar man har gjort har visat goda resultat.

Statens järnvägar har också tillsatt en arbetsgrupp som bl. a. prövar hur utbildningen skall se ut i framtiden. I samband med det kommer man eventuellt att föreslå att den praktiska utbildningsdelen skall utökas något.

Låt mig sedan, herr talman, såsom gammal kommunalman också ta upp den konstitutionella delen av frågan till diskussion. Vårt svenska sätt att se på verken härstammar såvitt jag förstår från en 1700-talssyn. Då hade vi ämbetsmän som skötte det hela. Att Sverige nu har en folkvald regering har egentligen ännu inte satt några spår i den svenska konstitutionen.

Jag vill gärna säga till både Börje Stensson och Anna Wohlin-Andersson att det egentligen är rimligt att man från något statligt håll, där man beviljar anslag och beslutar om koncessioner till monopolföretag, skall ha möjlighet till inflytande och kunna fatta praktiska beslut. I kommunerna fungerar det på det sättet, och det går mycket bra, genom att kommunalråd eller borgarråd regelmässigt är ordförande i styrelsen för de olika verken.

Jag erkänner alltså att i sådana här frågor gör konstitutionen det i och för sig mer eller mindre omöjligt för både riksdag och regering att ingripa, och det är en tingens ordning som förvånar en gammal kommunalman. Börje Stensson, som kan mer än jag om det här, har kanske tips om hur vi skall angripa den frågan på gemensam front.

Anf. 33 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Först ber jag att få tacka kommunikationsministern för det kompletterande svaret beträffande utbildningen av lokförare och vilka överväganden man gör. Jag har aldrig tänkt mig annat än att man har djupa funderingar kring de här spörsmålen både på SJ och i departementet. När det gäller den konstitutionella delen hade jag väl aldrig kunnat drömma om att min fråga skulle kunna få någonting i rullning även på det planet, men jag tackar kommunikationsministern också för det.

8 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna och skrivelse

1980/81:28 till konstitutionsutskottet

1980/81:29 till trafikutskottet

1980/81:32 och 34 till skatteutskottet

1980/81:36 till näringsutskottet

1980/81:38 till justitieutskottet

1980/81:42 och 50 till skatteutskottet

1980/81:53 till arbetsmarknadsutskottet

1980/81:54 till justitieutskottet

1980/81:60 till skatteutskottet

9 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1980/81:54 till civilutskottet

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

Anmälan av interpellationer

10 § Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1980/81:1 – 9
Kulturutskottets betänkanden 1980/81:1 – 9
Jordbruksutskottets betänkanden 1980/81:1 och 2
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1980/81:1 och 2
Civilutskottets betänkande 1980/81:1

11 § Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningarna 1980/81:23 – 29

12 § Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1980/81:21 om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift
1980/81:35 om internordiska konkurser
1980/81:39 om stimulans av aktiesparandet
1980/81:41 om förmånlig kreditgivning till u-länder
1980/81:46 om viss följdlagstiftning till socialtjänstlagen m. m.
1980/81:47 om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38)
1980/81:49 om stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m.
1980/81:51 med förslag till ändrade riktlinjer för Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m.
1980/81:52 om Sveriges bidrag till Internationella utvecklingsfonden
1980/81:55 om tilläggsprotokoll till Sveriges frihandelsavtal med dels den Europeiska ekonomiska gemenskapen, dels den Europeiska kol- och stålgemenskapen

13 § Anmäldes och bordlades
Motion
1980/81:55 av *Eivor Nilson*
med anledning av proposition 1980/81:26 om överenskommelse angående Sölvbackaströmmarna

14 § Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 3 november

1980/81:30 av *Bernt Nilsson* (s) till industriministern om sysselsättningen vid Kalmar Varv AB:

”Statsrådslöften, går dom att lita på längre? Detta är en fråga vi i södra Kalmar CUF-distrikt ställer oss efter regeringsbeslutet att inte stödja Kalmar Varv, trots att Nils G. Åsling uttryckligen lovat statligt stöd till Kalmar

Varv." (CUF-distriktet i södra Kalmar län.)

"Vem ljuger om Kalmar Varv?"

Industriminister Nils G. Åsling förklarade på fredagen att anledningen till att regeringen inte ansåg sig kunna tillskjuta pengar till Kalmar Varv var, att en av uppgörelsens privata intressenter inte förmådde uppfylla sin del av överenskommelsen. --- Lennart Kihlberg förnekar riktigheten av Åslings påstående. Han säger sig fortfarande vara beredd att uppfylla sin del av överenskommelsen. ---" (Östra Småland 1980-10-25.)

Dessa citat är hämtade från den proteststorm som utbröt efter det att regeringen den 23 oktober meddelat att något stöd inte skulle lämnas till Kalmar Varv AB.

Regeringens beslut innebär att varvet går i konkurs och de 320 anställda kommer att mista sina anställningar. Kalmar Varv råkade under sommaren 1980 i likviditetssvårigheter. Förhandlingar med staten upptogs då under ledning av riksgäldskontoret.

Den 17 september var en förhandlingslösning klar som accepterades av industridepartementet. Industriminister Åsling meddelade i massmedia att staten skulle stödja Kalmar Varv.

Uppgörelsen innebar att staten skulle tillskjuta 30 milj. kr. under förutsättning att ägaren Lennart Kihlberg och andra intressenter tillsköt samma belopp. Dessutom innebar uppgörelsen att staten omedelbart skulle ge ett tillfälligt lån på 15 milj. kr. Till saken hör att Kalmar Varv tidigare endast fått s. k. beställarstöd.

Regeringens beslut att inte fullfölja uppgörelsen har skapat en proteststorm och stor förvirring, där uppgift står mot uppgift. Det måste med hänsyn härtill vara angeläget att regeringen lämnar en förklaring till de turer som förekommit kring Kalmar Varv. Detta är viktigt med hänsyn till att ägaren, de 320 anställda och underleverantörer m. fl. känner sig lurade och svikna av regeringen.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Vill industriministern ange det verkliga skälet till att regeringen sade nej till att stödja Kalmar Varv AB enligt överenskommelsen från den 17 september?

2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att ordna sysselsättning för de ca 320 anställda? Kan därvid någon form av rekonstruktion vara tänkbar?

3. Är det industriministerns uppfattning att ägaren, Lennart Kihlberg, inte fullföljt sin del av överenskommelsen?

4. Kommer regeringen att kompensera de underleverantörer, entreprenörer m. fl. som anser sig ha blivit lurade av de vilseledande uppgifterna om statligt stöd till varvet?

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

Anmälan av interpellationer

Tisdagen den
4 november 1980

1980/81:31 av *Bonnie Bernström* (fp) till industriministern om stöd till kvinnor för nyetablering av företag:

Anmälan av interpellationer

Våren 1979 – under folkpartiregeringens tid – beslutade riksdagen om 3 milj. kr. till en kampanj för nyetablering av företag. I höst – först 1,5 år senare – gick startskottet för kampanjen *Starta eget*.

Större och etablerade företag har inte alltid förmågan att assimilera nya idéer eller ens duktigt folk. Nyetablering av företag är därför en viktig bit i en marknadsekonomi och i synnerhet i ett läge som nu då Sverige behöver alla goda idéer och krafter. Det är också angeläget att statsmakterna ger sitt uttryckliga stöd till "småföretagarandan".

Att starta eget företag har för många människor genom tiderna varit den enda möjligheten att få jobb liksom också enda möjligheten att få ett arbete med ansvar. Under olika perioder i Sverige har därför småföretagarrörelsen haft stor betydelse för framför allt kvinnor. Under 1950-talets strukturrationaliseringar slogs dock mycket av kvinnors företagande sönder. Men det betyder inte att nyetablering och småföretagande har mist sin betydelse för kvinnor. Tvärtom har detta långt större betydelse i dag än någonsin. Kvinnors utbildningsnivå har höjts liksom beredskapen att ta ett ansvar för sin och andras försörjning – även om detta senare inte gäller kvinnor generellt liksom inte heller män generellt. Arbetsmarknaden – den privata långt mindre än den offentliga – har ännu inte accepterat kvinnor på arbetsuppgifter som kräver ansvar. Det finns därför anledning att tro att det just bland kvinnorna finns mycket outnyttjad kreativitet, kunskap och ansvarsvilja som en *Starta-eget*-kampanj skulle kunna fånga upp. Tyvärr har kampanjen – om än väl genomtänkt i övrigt – fått ett väldigt "manligt" ansikte.

Tyvärr finns det också kvinnor som i sina kontakter med utvecklingsfonderna inte riktigt funnit förståelse för att också de kan ha idéer och kunskaper för företagande. Uppenbarligen finns det stora risker för att utvecklingsfondernas inriktning på kampanjen inte fångar upp den potential som kvinnorna har – eller ens har möjlighet att ge erforderlig service om de kommer. Därför borde nu utvecklingsfonderna få erforderliga kunskaper och utbildning att aktivera också kvinnor kring företagande.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder ämnar industriministern vidta för att öka utvecklingsfondernas förutsättningar att aktivera kvinnor med nyetableringskampanjen?

Hur vill industriministern öka utvecklingsfondernas förutsättningar att också ge kvinnor erforderlig service för nyetablering och småföretagande?

15 § Meddelande om frågor

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

Meddelades att följande frågor framstälts

den 3 november

1980/81:69 av *Filip Fridolfsson* (m) till utbildningsministern om närradios framtid:

Enligt uppgifter i massmedia har närradiokommitténs arbete försenats, och något utredningsförslag förväntas inte före valet 1982. I en nyligen framlagd proposition har utbildningsministern föreslagit att försöksperioden med närradiosändningar skall förlängas till den 1 juli 1982. Han har också hävdad att kommittén har för avsikt att i februari 1981 avlämna ett betänkande, varför frågan om närradios framtid skulle kunna prövas under våren 1982.

När förväntas förslag från närradiokommittén om närradios framtid föreligga? Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga därest den ursprungliga tidsplanen för kommitténs arbete icke skulle hållas?

den 4 november

1980/81:70 av *Bonnie Bernström* (fp) till socialministern om åtgärder för att minska personalomsättningen inom barnomsorgen:

Den allra viktigaste – om än icke den enda – kvalitetsfrågan i barnomsorgen är kontinuiteten när det gäller personal och barn. I främst storstadsregionerna har personalomsättningen på daghemmen men också på fritidshemmen varit särskilt stor. Goda arbetsmiljöer och tillräckliga resurser har varit några av medlen för att minska personalomsättningen, men detta är uppenbarligen inte nog. I en undersökning gjord i Göteborg och refererad i massmedia visades på hur många vårdare ett barn möter under åren på daghemmen. Undersökningen visar att ett barn kan möta 100 vårdare under sin dagstid. Resultatet kan diskuteras, men personalomsättningen är likväl hög.

Barnomsorgen har också fått fylla många andra syften, såsom placering av ungdomar med anpassningssvårigheter på arbetsmarknaden, tjänstgöringsställen för vapenfria osv. Barnomsorgen bör klara också dessa uppgifter men bara under förutsättning att den ordinarie personalen är stabil. Det finns starka skäl att ta itu med personalomsättningsfrågorna på allvar.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder ämnar socialministern vidta för att minska personalomsättningen i barnomsorgen?

*Meddelande om
frågor*

1980/81:71 av *Iris Mårtensson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder mot mörkerolyckor:

Alltför ofta får man i pressen läsa om mörkerolyckor som inträffar genom ått bilar och motorredskap som framförs på allmän väg kolliderar. I motion 1977/78:772 aktualiserades frågan att motorredskap och traktor vid färd alltid skall ha tänd lykta. Riksdagen beslutade att avvakta resultatet av en utredning gjord av en särskild arbetsgrupp i Nordiska trafiksäkerhetsrådet. I mars 1979 lämnade arbetsgruppen sin rapport Bättre synbarhet – traktorer, motorredskap, mopeder, långa fordon, där man förordade en lösning med tänd fordonsbelysning och obligatorisk användning av LGF-skylt.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

När avser statsrådet att komma med förslag i syfte att begränsa mörkerolyckorna där motorredskap ingår?

1980/81:72 av *Arne Andersson* i Gamleby (s) till kommunikationsministern om färjetrafiken vid Bjursundsström:

Enligt kommunikationsdepartementets skrivelse till vägverket skall utredning ske om indragningar av turtäthet och jourtjänst m. m. vid vägverkets färjeförbindelser i landet.

Bland de förbindelser som berörs är färjeförbindelsen vid Bjursundsström i H län.

Enligt uppgifter föreslår vägförvaltningen i H län en inskränkning i färjedriften vid Bjursundsström kl. 00.30–05.30.

Alternativ förbindelse med Loftahammarsområdet är väg 874, som har mycket låg standard. En inskränkning enligt förslaget skulle innebära en allvarlig försämring för alla de människor som bor i Loftahammarsområdet.

Vintertid skulle bl. a. uppstå mycket allvarliga säkerhetsrisker, då väg 874 är besvärlig att hålla framkomlig.

Vägverket måste förändra sin beredskapsplan med större insatser och kostnader som följd.

Anser kommunikationsministern att det är försvarbart att vidta föreslagen inskränkning i färjedriften vid Bjursundsström med tanke på en förhållandevis liten besparing och de stora negativa konsekvenser som blir följden för i första hand befolkningen i Loftahammarsområdet?

1980/81:73 av *Gullan Lindblad* (m) till jordbruksministern om handläggningen av visst koncessionsärende:

1975 fastställde dåvarande regering ett åtagande från Uddeholms AB att låta Skoghallsverkens kloralkalifabrik övergå till helt kvicksilverfri process före utgången av 1980.

1978 ansökte Uddeholms AB om uppskov med ifrågasvarande åtgärd till utgången av 1986. Denna begäran har senare vidhållits av Billerud.

Förhandlingar med koncessionsnämnden, skrivelser och uppvaktningar i ärendet har förekommit, men inom kemirörelsen har man ännu inte fått något besked, trots att 1980 års utgång närmar sig. Såväl de ca 400 anställda som företagsledningen upplever stor ovisshet och oroar sig inför framtiden.

Jag anhåller om att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

När kan kemirörelsen vid Skoghallsverken vänta ett besked i frågan rörande eventuella uppskov med övergång till kvicksilverfri process?

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.07.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 16

Tisdagen den
4 november 1980

*Meddelande om
frågor*